

Albert Dauzat : Les Argots. Caractères, Évolution. Influence.
Librairie Delagrave. Paris. 1929.
Az *argot* szót a francia nyelvben többféle jelentésben szokták

használni: vagy csak a tolvajnyelvet értik rajta, vagy pedig általánosabb jelentéssel a titkos nyelveket és az alsóbb néposztályok csoportnyelveit foglalják össze ezen a néven. Dauzat ilyen általánosabb értelemben használja az *argot* szót s a titkos nyelvek általános sajátosságait, eredetüket és elterjedésüket vizsgálja ebben az érdekes és vonzón, élénken megírt könyvében.

A francia nyelvészeti irodalom gyakrabban és igen alaposan foglalkozott eddig is az *argot*-val. Elég ha Lazare Sainéan, A. Niceforo, Henri Bauche, Gaston Esnault és Dauzat régebbi munkáira hivatkozom. Ebben a könyvében Dauzat az eddigi kutatósokra támaszkodva összefoglaló képét adja a titkos nyelvek keletkezésének, alakulásának, elterjedésének és a köznyelvre gyakorolt hatásának.

A titkos nyelvek jellemző vonását Dauzat abban látja, hogy ellentétben a nyelvjárásokkal, ezek csakis a szókészlet tekintetében térnek el a köznyelvtől, amelyhez tartoznak; nyelvtanuk és a kiejtés megegyezik vele: „celles là ne diffèrent, en principe, que par le vocabulaire, de la langue générale, langue nationale ou patois, sur laquelle elle sont antées: grammaire et prononciation sont celles de la population ambiante.“ A magyar tolvajnyelvről írva, ugyanezt a jellemvonását állapítottam meg. „A tolvajnyelvnek legjellemzőbb sajátága, hogy tulajdonképp nincs külön nyelvtana s csakis a szókincs tekintetében tér el a köznyelvtől. Ragozása, mondatszerkezete teljesen ugyanaz, mint a köznyelvé, titkossá csakis az teszi, hogy a szavaknak egy nagy részét a köznyelvtől eltérő jelentésben használja s hogy sok olyan szava van, amelyet a köznyelv nem ismer.¹

Dauzat könyve ismét arról győz meg bennünket, hogy a titkos nyelvek keletkezésének lelki alapjai ugyanazok minden nyelv körében.

Könyve, rövid történeti bevezetés után, a francia titkos nyelveket jellemzi, a tolvajnyelvet, a vándorárusok és munkások nyelvét, a különböző foglalkozások csoportnyelveit, az iskola, a katonaság és a sport nyelvét. A köznyelvtől eltérő szókincs keletkezése minden titkos nyelvben három forrásra vezethető vissza: 1. Új szókalkotása vagy átvétele idegen nyelvből; 2. az alak szándékos, gyakran tréfás, játszi megváltoztatása. 3. a jelentés szándékos megváltoztatása. Jellemző vonása még minden titkos nyelv szókincsének a szinonimák gazdagsága. Ennek oka az, hogy a szókészlet ebből a három forrásból gazdagszik s megújulása gyors, ötletes; a régi szavak mellett újak keletkeznek s egyideig velük együtt élnek. Tehát állandó mozgás, hullámvás figyelhető meg bennük. S ennek oka főleg a titkos nyelveknek a dolog természetéből folyó védekező törekvése, hogy a már ismertté vált szavak helyett újakat, ismeretleneket használjanak. Tehát a szavak egy része gyorsan el is kopik, hogy úgy mondjuk, kiesik

¹ L. Bevezetés Szirmay I. A magyar tolvajnyelv szótára c. könyvéhez, 6. l.

a forgalomból. Dauzat igen gazdag nyelvi anyaggal teszi szemléletessé és érthetővé, amit az *argot* szavainak keletkezéséről és életéről mond.

A titkos nyelvek idegen szavai mindenütt az őket környező lakosság nyelvéből valók; a francia *argot* idegen eredetű szavainak legnagyobb része a francia nyelvjárásokból, főleg a provence-i nyelvből, a görög népnyelvből, az olasz és spanyol nyelvből valók s csak kis részben az angolból és a németből. Az idegen szavak átvételének egy-egy jelensége érdekesen egyezik a magyar nyelvben megfigyelt sajátságokkal. Többször volt már róla szó, hogy az idegen nyelven beszélőket egy-egy jellemző szavukról, vagy mondasúkról nevezik el; így keletkezett a *digo*, *vigéc* s a háborúban a *csues* név. Dauzat is megemlíti, hogy a francia katonák a háborúban a szerbeket *dobro*-knak hívták (*les Dobro*; szerb *dobro*, jó, jól van), viszont az angolok a franciákat nevezték *dis-donc*-nak. Ilyen eredetű szó a régi francia *argot*-ban *dasticoter*, *dasticotter*, am. németül beszélni, s Dauzat szerint a német káromkodásból származik: *dass dich Gott*...! (82. l.)

Az új szók keletkezésének érdekes példája, hogy az *omnibusz* utolsó szótagja a nyelvtudat előtt képzővé lett, s a legkülönbözőbb nyelvek használják az *autobusz* szót. A franciában emellett a háború óta terjedt el az *aérobusz* és az *élektrobusz*.

Dauzat végig kíséri a szavak alakjának változásait az *argot*-ban; rámutat a képzők erőszakos változtatására, a szavak szándékos megtoldására vagy megrövidítésére s más erőszakos változtatásra.

Még érdekesebb figyelemmel kísérni a jelentés változását, azt a játszi, ötletes módot, amint a szavak új jelentése keletkezik. Itt is élénk ötlenek érdekes találkozások a különféle nyelvekben, pl. hogy a fejet egy gyümölcsről nevezik el; a magyar tolvajnyelvben *kobak* és *kókusz*, a franciában *poire*, *pêche*, *pomme*, *citron*, *cerise*. Nagy szerep jut a jelentésváltozásban a metoforának, az iróniának és az eufemizmusnak. Dauzat végül számot ad arról is, hogy mennyiben gyarapodott a francia nyelv az *argot*-ból. Mert az alsóbb néposztályok nyelve nem zárható el az élő köznyelvtől s a kölcsönös hatás megfigyelhető. A mai magyar köznyelv, első sorban a városok nyelve, szintén felszí egyes szavakat és kifejezéseket. Ilyenek pl. *dohány* (pénz), *hólyag* (üres, semmit érő ember), *pali* (akit könnyű rászedni), *dumálni* (beszél), *begyulladni* (megijed), *meglógni* (elosonni), *link* dolog (nem igazi, nem megbízható), *megvágni* valakit (pénzt kérni) stb.

BALASSA JÓZSEF.